

Van Den Herd

tijdschrift

van de

HEEMKUNDEKRING DE HEERLIJKHEID OIRSCHOT

=====
Jaargang 14 nummer 1 - maart 2007
=====

Redactie: Clari van Esch-van Hout

Straten 16
tel. 575260

Hanneke v.d.Bogaart-Vugts

Molenstraat 12
tel. 572221

Ans Verhouden - Vermeulen

Snellaertsstraat 16
tel. 572303

Lay-out:

Jack van Nunen
Ans Verhouden - Vermeulen

Overname van artikelen is toegestaan met bronvermelding.

ISSN 1387 - 2060

Openstelling heemkamer

Sint Jorishof 51a

5688 BL Oirschot

Gedurende de zomertijd: maandagavond van 19.00-21.00 uur

Gedurende de wintertijd: maandagmiddag van 14.00-16.00 uur

In de vakantiemaanden juli en augustus is de heemkamer alleen na afspraak geopend.

Kopij voor de volgende uitgave kunt u tot 1 mei a.s. aanleveren.

De redactie kan de historische juistheid van de inhoud van de artikelen niet in alle gevallen controleren; eventuele onjuistheden zijn voor rekening van de auteur.

VAN DE BESTUURSTAFEL

We heten de volgende nieuwe leden van harte welkom:
Zuster Constantine Bijnen, mevrouw van Zelst-Westland (Den Heuvel) en de heren Brekelmans (Proosbroekweg) en van der Sanden (Van Eschstraat).

Helaas moesten we afscheid nemen van een zeer trouw lid: Jan Smetsers. Hij overleed geheel onverwacht donderdag 22 februari in de leeftijd van 77 jaar.

JAARVERSLAG VAN DE SECRETARIS OVER 2006

Op 1 januari 2006 hadden we 145 leden, op 1 januari 2007 hadden we er 152. In 2006 zijn twee leden overleden, namelijk Jan van de Schoot (69 jaar) en Zus van Bommel (75 jaar). Er hebben zich 15 nieuwe leden aangemeld en afgemeld zijn er 6 leden.

Het bestuur heeft 10 keer vergaderd, waarvan 7 keer in onze heemkamer.

Op 19 januari hielden we onze algemene ledenvergadering. Marga van Griensven en Ans Verhouden namen afscheid en Nicoline van Tiggelen werd tot nieuw lid gekozen. Het bestuur bestond daarmee uit 5 leden.

Onze lezingen gingen achtereenvolgens over Santiago de Compostela (door Bert Smolders), over archeologie (door Nico Arts), over Vincent van Gogh (door Nel Schriks i.s.m. de bibliotheek en de KVO) en over zaligen en heiligen (door Paul Spapens).

De studiereizen gingen dit jaar naar Den Bosch en naar Bronkhorst en Zutphen. En in september gingen we op de fiets naar Boxtel.

In augustus werd het wisselschild van de heemkundekring gewonnen door het Sint-Sebastiaangilde.

In oktober was er ter gelegenheid van ons 55-jarig bestaan een feestavond voor alle leden in de Harmoniezaal van Sint-Marten, met

onder andere een quiz en optredens van Liederentafel Santé en enkele Rederijkers van Sint-Katrien.

Ten slotte maakten we in december de traditionele voettocht naar de Heilige Eik.

In het voorjaar van 2006 hielden we een enquête onder onze leden. Van de 115 formulieren zijn er 23 retour gekomen. Dat is 20%. Het is duidelijk, dat studiereizen en lezingen in elk geval moeten blijven. Tevens vindt men de werkgroepen van belang. Op de vraag wie een actieve bijdrage zou willen leveren, stelde echter nauwelijks iemand zich ter beschikking. Over het behoud van monumenten is 70% van mening dat we het goed doen, maar een behoorlijk deel is het hier ook niet mee eens. Ook vindt een meerderheid (75%) dat we ons meer moeten presenteren aan de gemeenschap. Slechts 50% van de leden is bereid om jonge mensen actief te benaderen voor een lidmaatschap. 78% is tevreden over het functioneren.

Met dit resultaat in het achterhoofd en onze wens om een nieuw publiek te bereiken, organiseerden we het afgelopen jaar de volgende extra activiteiten:

- In februari en maart hielden we een fotopresentatie in Huize Sint-Joris voor de dagopvang en de open dag
- In september stonden we met een informatiestand in de bibliotheek tijdens de maand voor 50-plussers.
- Tijdens de Open Monumentendag hielden we in de raadskelder een presentatie van onze vereniging. Om mensen te lokken hadden we van tevoren een quiz over oude straatnamen in de Uitstraling geplaatst. De winnaars kregen een VVV-bon.
- De lezing van oktober vond plaats in de bibliotheek in plaats van de Zwaan, waarbij ook leden van de bibliotheek en de KVO genodigd waren. Voor ons was het doel om ook niet-leden te interesseren voor de heemkundekring. Iedereen was enthousiast over deze samenwerking en we gaan volgend jaar beslist weer een gezamenlijke activiteit organiseren.

De heemkamer ging dit jaar vol van start: in de zomertijd was de heemkamer elke maandagavond open en in de wintertijd op maandagmiddag. Het aantal bezoekers was niet groot; slechts een paar vaste klanten bezochten de heemkamer. Tijdens een evaluatie met de vrijwilligers hebben we vastgesteld dat we blij zijn met deze ruimte en dat we de heemkamer vooral zien als een mooi onderkomen voor onze verzamelingen foto's, gedachtenisprentjes en kadasterkaarten en als ontmoetings- en vergaderruimte voor de leden.

Verder hebben we drie vergaderingen bijgewoond van Brabants Heem, zijn we vertegenwoordigd in de regionale Monumentencommissie, de gemeentelijke werkgroep plattelandsvernieuwing en de klankbordgroep herinrichting Beersdal, én hebben we een kennismakingsgesprek gehad met de Stichting behoud cultureel erfgoed Oirschot.

LETTERKUNDIG LEVEN IN EN ROND NOORD-BRABANT IN DE 19^E EN 20^E EEUW DOOR MARCEL VAN DER HEIJDEN

De Stichting Zuidelijk Historisch Contact (ZHC) geeft al meer dan 50 jaar boeken uit over de geschiedenis van Noord-Brabant. De redactie staat onder leiding van prof.dr. A.J.A. Bijsterveld, hoogleraar aan de Universiteit van Tilburg. Sinds haar oprichting zijn ruim 155 Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland verschenen. De laatste in deze reeks is geschreven door ons heemkundelid Marcel van der Heijden en is getiteld *Brabantse Letteren. Letterkunde als spiegel van culturele emancipatie in Noord-Brabant 1796 - ± 1970*.

Op levendige en toegankelijke wijze schetst Marcel het literaire leven en de literaire productie binnen het huidige Noord-Brabant van de achttiende tot het einde van de twintigste eeuw.

In drie hoofdstukken neemt hij u mee langs verschillende kringen waarin proza en poëzie werd geschreven door auteurs die in Noord-

Brabant geboren of woonachtig waren, of die in hun werk nadrukkelijk een Noord-Brabants uitgangspunt kozen. Het boek biedt op deze manier een uitstekende en boeiende introductie tot de grotendeels vergeten wereld van auteurs, gedichten en romans over en uit Noord-Brabant. Naast bekende coryfeeën als dominee Hanewinkel, Antoon Coolen en Anton van Duinkerken worden ook de minder bekende auteurs belicht, die een belangrijk stempel drukten op het Noord-Brabantse culturele leven.

Het boek telt ongeveer 300 pagina's, bevat een uitgebreide bloemlezing en is ruim geïllustreerd. ISBN 90-70641-79-8. Prijs €29,50. Verschijningsdatum: november 2006. Uiteraard is dit boek ook in onze heemkamer te vinden.

Weet u waar dit boerderijtje stond of nog staat? Graag een
telefoontje naar:
Clari van Esch-van Hout, telefoon 0499-575260

KANTON - KANTONGERECHT - KANTONRECHTER

De term kanton - maar dan in het Frans: canton - duikt in de Oirschotse archieven voor het eerst op in de zgn. Franse tijd, en wel in 1810. In dat jaar werd ons land door de Franse bezetters doodleuk ingelijfd bij hun land. ‘Waren die Verenigde Nederlanden eigenlijk niet gewoon een aanslibsel van hun rivieren?’, zo redeneerde men in Frankrijk. En als Nederland dan toch een deel van Frankrijk werd, dan maar meteen Franse wetten, Franse reglementen en de Franse taal ingevoerd. Zo werd de bestuursinrichting van ons land ook op Franse leest geschoeid. Daartoe werd ons grondgebied verdeeld in departementen. Die departementen kregen namen - ook in het Frans natuurlijk - meestal afgeleid van rivieren. Oirschot lag in het *departement des bouches du Rhin* (departement van de monding van de Rijn). Elk departement werd onderverdeeld in arrondissementen, die weer in cantons en vervolgens de cantons in gemeentes. Ook de rechterlijke organisatie werd in 1811 naar Frans model ingericht. Zo kreeg bijvoorbeeld elk canton een vrederechter toegewezen. Omdat Oirschot de hoofdplaats was van een canton, werd ons dorp meteen standplaats van zo’n vrederechter. Waar de Oirschotse vrederechter zitting hield, is mij niet bekend, maar omdat het gemeentehuis nog niet gebruikt werd door veel gemeente-amtenaren, ligt deze locatie het meest voor de hand.

Na de val en de aftocht van de Fransen uit ons land (1813), werd er door onze eigen nieuwe bestuurders gewerkt aan nieuwe wetten, nieuwe regels en organisaties. En dat liep natuurlijk niet van een leien dakje. Dat ging met veel strubbelingen gepaard. Zo bleven de vrederechters voorlopig ook nog gewoon in functie. Pas in 1827 kwam er een nieuwe wet op de rechterlijke organisatie tot stand, die men verder nog uit moest werken. Waarschijnlijk is toen ons gemeentebestuur ter ore gekomen, dat bij een nieuwe indeling van de kantons (nu in het Nederlands geschreven) Oirschot

haar positie als hoofdplaats van dat kanton en dus ook als plaats van een rechtbank zou verliezen en misschien gekozen zou worden voor Hilvarenbeek. Daarom werd gemeentesecretaris Waterbeek aan het werk gezet om een indringende brief naar ‘Hunne Edele Mogenden’ in Den Haag te schrijven, dat het niet meer als billijk was om toch zeker voor Oirschot te kiezen als standplaats van een rechter.

In die brief voerde hij als argumenten onder andere aan:

- Dat Oirschot in het centrum van het tegenwoordige kanton ligt. terwijl Hilvarenbeek op de grens ervan ligt.
- Dat Oirschot een bevolking telt van 3600 à 3700 zielen en Hilvarenbeek dun bevolkt is met haar 1900 inwoners.
- Dat Oirschot al een zware schok heeft moeten ondergaan door de afscheiding van een aanzienlijk gedeelte (Best) en daardoor wel de inkomsten, maar niet de uitgaven zijn verminderd. Bovendien zou het voor Oirschot grievend zijn als ze ook nog deze standplaats van de rechter zou verliezen. Immers het dorp was sinds onheugelijke tijd hoofdplaats geweest van het kwartier van Kempenland, sinds 1811 hoofdplaats van haar kanton, en standplaats van het kantoor der registratie, successie en zegelrechten enz. enz.

Daarenboven is de gemeente zuchtende onder ongehoorde zware lasten of schulden. Enz. enz.

Voor alle zekerheid en ten overvloede zocht de gemeenteraad het ook nog hogerop door een verzoek aan de koning te schrijven. (In die tijd had onze vorst, Willem 1, op bestuurlijk gebied nog veel te vertellen). Men gebruikte ongeveer dezelfde argumenten, maar in een andere toonzetting. Het werd verpakt in een ‘ootmoedige bede’.

Of het daaraan gelegen heeft, weet ik niet, maar toen in 1838 ten langen leste alle voorbereidingen, wat betreft de invoering van de nieuwe rechterlijke organisatie, achter de rug waren en Noord-Brabant verdeeld was in 19 kantons, was het kanton Oirschot daar één van. Als opvolger van de vrederechter, die ondertussen nog steeds functioneerde, kreeg onze gemeente nu een kantonrechter binnen haar grenzen. De werkzaamheden en bemoeienissen van een

kantonrechter waren van een grotere omvang dan die van de vroegere vrederechter. De kantonrechter vonniste over politieovertredingen en wanbedrijven waar geen hogere boete opstond dan f75,- of 7 dagen hechtenis. Later veranderden die bevoegdheden.

Maar voor we de kantonrechter binnen konden halen, moest Oirschot nog wel even aan enkele voorwaarden voldoen.

Zo moest de gemeente voor de kantonrechter drie kamers ter beschikking hebben, voorzien van het nodige meubilair: één vertrek voor de terechtzitting, één als deliberatiekamer en één voor de griffier. Voor een plattelandsgemeente nam men voorlopig echter genoeg met twee vertrekken.

Oirschot kon aan die voorwaarden van drie vertrekken ruimschoots voldoen door het raadhuis inwendig te verbouwen. In de kamer voor de terechtzitting maakte men zelfs ruimte voor het publiek, zodat dat mee kon genieten van een terechtzitting.

De verbouwde lokalen werden kosteloos, voor het gebruik door de kantonrechter, afgestaan, mits het rijk in het verdere onderhoud voorzag. En zo gebeurde.

Onze eerste Oirschotse kantonrechter Willem Franciscus Guljé begon in 1838, meteen na het van kracht worden van de wet, te functioneren.

In 1860 vond er een uitbreiding plaats van de rechtsmacht der kantonrechters, waardoor er voortaan meer en langere rechtzittingen plaats vonden. Het gevolg was dat het raadhuis aangepast en enigszins opgeknapt moest worden. De kosten werden geschat op f231,50

In 1877 kwam er een nieuwe verdeling in de rechtsgebieden. Het aantal kantons in onze provincie werd toen teruggebracht tot 14 kantons. Oirschot ontkwam aan de sanering. In die tijd vielen onder het kantongerecht van Oirschot, behalve ons dorp zelf, de plaatsen Liempde, Best, Oost-West- en Middelbeers, Wintelre, Vessem, Bladel, Casteren, Hapert, Hoge- en Lage Mierde, Knegsel, Netersel, Hoogeloon, Diessen, Hilvarenbeek en Moergestel.

Vermoedelijk begon het in het begin van de 20 ste eeuw wat druk te worden op het gemeentehuis door toename van gemeentelijke diensten en ambtenaren. Zeker is dat de in 1902 benoemde kantonrechter Mr. Jan van IJsselsteijn in 1904 al een onderhoud heeft gehad met de minster van justitie over een te bouwen kantongerechtsgebouw in Oirschot. De minister was niet ongenegen, zo bleek uit een overleg van de kantonrechter met de burgemeester van Oirschot, Breton van Lith, als de gemeente steun zou verlenen door het gratis afstaan van de bouwgrond. In februari 1904 diende de burgemeester daarvoor een voorstel in. Onze bestuurders waren enthousiast voor, vooral omdat men vernomen had dat er een herziening van de rechterlijke macht in de maak was, en een gerechtsgebouw beslist behoud zou betekenen voor Oirschot als hoofdplaats van het kanton. Alleen wethouder van Heumen maande tot voorzichtigheid. Toch werd met algemene stemmen besloten een stuk grond achter de bleekkuil gratis af te staan aan het rijk. Er kwam meteen garen op de klos. Halverwege het jaar 1904 lag er al een bouwtekening, gewijzigd en wel, op tafel. In juli 1905 keurde de gemeenteraad het hele plan goed en in dezelfde maand kwam de goedkeuring van de provincie binnen.

Op 11 september 1905 werd er een officiële akte gepasseerd tussen burgemeester Breton van Lith en secretaris Justinus Nuyens, die de gemeente Oirschot vertegenwoordigden aan de ene zijde, en Mr. Eduard Ellis van Raalte, minister van justitie aan de andere zijde, die namens de Nederlandse Staat optrad.

In die akte ‘verklaart de gemeente Oirschot kosteloos en in volle en vrije eigendom af te staan aan de staat der Nederlanden een perceel bouwterrein in Oirschot ter grootte van 6 aren en 85 centiares een onderdeel van perceel kad. F no 446. De staat der Nederlanden verplicht zich om op vermeld terrein een kantongerechtsgebouw te bouwen, waarin tevens zullen worden opgenomen localiteiten bestemd voor de dienst der registratie. De gemeente verplicht zich op haar beurt de openbare weg Torenstraat en een gedeelte van de

Kerkstraat te verbreden en vrij te houden, zomede dat de bestaande vijver (bleekkuil) als brandput kan blijven bestaan en zij verplicht zich ook de vijver aan één kant een beetje te verbreden en met enige heesters te beplanten zodat toch het karakter van een vijver wordt gegeven. Tevens verplicht de gemeente zich het voor- en zijterrein onbebouwd te laten, daarop geen muren of schuttingen te plaatsen, doch slechts tot plantsoen met opgaande bomen te bestemmen, zodanig dat vanaf de muziekkiosk op de markt steeds het rijksgebouw in volle omvang zichtbaar blijft. Tevens moet de gemeente zorgen voor het aanleggen en onderhouden van een klinkerpad van minstens 2 meter breed vanaf het raadhuis tot aan de ingang van het kantongerechtgebouw.'

Toen alles officieel op papier stond, kon men aan de praktische voorbereidingen beginnen. Veertien dagen later al, op 25 september, kwam de hoofdingenieur voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, ene Metselaar, naar Oirschot om het terrein dat de gemeente afgestaan had aan het rijk, hoogstpersoonlijk af te bakenen en het gebouw daarop uit te zetten. Daarbij bleek dat het terrein waarop gebouwd zou worden, te klein was om alle bouwmaterialen die gedurende de bouw nodig waren op te slaan. ‘Of de gemeente een strook grond tijdens de bouw wilde verhuren aan het rijk?’, zo was de vraag. Klaarblijkelijk was Oirschot zo vereerd met haar toekomstige kantongerecht dat ze besloot aan de oostkant een strook grond tijdelijk gratis beschikbaar te stellen.

Er zijn in de loop van de tijd al veel historische artikelen geschreven over Oirschot, maar over het kantongerecht (zoals wij het noemen) zul je bijna niks vinden. Dit komt omdat er in de Oirschotse gemeentearchieven weinig over het gebouw te vinden is. Het was immers een rijksgebouw, en kantonrechters waren rijksambtenaren, waar de gemeente geen bemoeienis mee had. In de weinige regels die ooit aan het kantongerecht gewijd zijn, ben ik drie datums als bouwjaar tegen gekomen, namelijk 1902, 1908 en 1910. En daar voeg ik dan nog een jaartal aan toe: **1906**. Waarschijnlijk het enige ware.

Die conclusie berust op de volgende gegevens:

- Op 18-11-1905 heeft de openbare aanbesteding voor de bouw plaatsgevonden
- De toewijzing voor de bouw volgde op 5-12-1905. Toen kon men dus beginnen.
- In september 1906 moesten er nog enkele werkzaamheden verricht worden, zoals het rooien van de haag aan de noord- en westzijde van het gebouw en het egaliseren van de weg. Bovendien het aanleggen van een zinkput, een rioolleiding en het uitdiepen van de vijver.
- Dat het gebouw begin 1907 klaar was, blijkt uit het feit dat J. W. Hobbelen, die dan al conciërge is in het nieuwe kantoor van het rechtsgebouw, in januari verlof vroeg aan B en W voor de verkoop

van alcoholhoudende- en andere dan sterke drank in de wachtkamer van het kantongerechtsgebouw.

- Een ander feit: Ook in januari doet gemeentebode W. Voermans bij B en W. zijn beklag dat hij minder inkomsten heeft wegens verplaatsing van het kantongerecht. En toch moet hij die vertrekken van het voormalig kantongerecht, waar hij eerder voor betaald werd door het rijk, nog schoonhouden. Daardoor heeft hij f25,- minder salaris. Als in maart 1907 de commissaris van de koningin Oirschot met een bezoek vereert, klaagt W. Voermans ook tegenover hem dat hij te weinig salaris beurt sinds het kantongerecht niet meer op het raadhuis is.

Conclusie:

Gebouwd in 1906. In gebruik eind 1906/begin 1907.

Op de bovenverdieping kreeg de kantonrechter zijn domein, bestaande uit een zittingszaal met ruimte voor publiek, een wachtkamer en een eigen vertrek voor de rechter zelf. Op de begane grond waren er twee vertrekken bestemd als werkkamer voor de registratie der domeinen, twee vertrekken voor de opslag van de archieven en de griffier had er zijn werkkamer. Aan de achterkant van het gebouw kwam een complete woning beschikbaar voor de conciërge.

Helaas, heel lang is het gebouw niet als kantongerecht gebruikt. In 1924 diende minister Heemskerk een wetsontwerp in om uit zuinigheidsoverwegingen verscheidene kantongerechten op te heffen, waaronder ook dat van Oirschot. Er kwamen protesten, waarbij vooral de gemeente Heusden (waarschijnlijk ook slachtoffer van de bezuiniging) de gangmaker was. De plannen werden niet in behandeling genomen maar gingen de ijskast in tot gunstiger tijden. In 1926 probeerde de toenmalige minister van justitie Donner het nog een keer. Tenslotte werd in 1933 het Oirschotse kantongerecht officieel opgeheven. Slechts één kantonrechter, Mr. Jan van IJsselsteijn, heeft gebruik kunnen maken van het kantongerecht.

Het gebouw werd opmerkelijk genoeg niet van de hand gedaan maar bleef eigendom van het rijk. In 1937 werd er een vergunning aangevraagd voor een verbouwing van de bovenverdieping. Twee wooneenheden was het resultaat van die verbouwing. Samen met de conciërgewoning werd het gebouw toen verhuurd aan 3 gezinnen terwijl de vertrekken van de onderverdieping gebruikt werden door verscheidene overheidsdiensten.

In 1950 kreeg de gemeente de kans het gebouw te kopen. Voor f25.000,- werd de gemeente eigenaar van het kantongerecht, waarbij ook de conciërgewoning. De huurders konden voorlopig blijven tot 1958. Toen immers werden er plannen gelanceerd om het pand te verbouwen en het gemeentearchief er in onder te brengen. Geraamde kosten: f13.800,-. Omdat bij dat archief ook het gemeentearchief

van Best hoorde, wilde Best voor de helft meebetalen. Of dat meebetalen ook gebeurd is, heb ik niet kunnen achterhalen. Ook in 1982 had men nog even plannen tot een flinke verbouwing van het archief, maar wegens geldgebrek werden die plannen teruggebracht tot bescheidener proporties.

Ten slotte werd per 1-1-1996 de huur opgezegd aan het streekarchief dat toen moest verkassen naar het vroegere Lebrogebouw aan de Koestraat, want de gemeente had grote en grootse uitbreidingsplannen voor haar administratiekantoor.

En nu, na een grondige opknapbeurt, zetelt ons Oirschots bestuur in ons mooie, monumentale, 100-jarige, 'aauw kantongerècht'. Wat mij betreft mag - vanwege de eeuweling - alsnog de vlag uit.

Clari van Esch- van Hout

P.S volgende keer een artikel over de ambtenaren op het kantongerecht.

Informatie:

Kantongerechten van 1838 tot 1930 door W. Lindemans en M.Veecken.

Oirschots gemeentearchief (R.H.C)

Provinciaal archief Den Bosch

Archief gemeentehuis Oirschot

DE FAMILIE DE GIRARD DE MIELET VAN COEHOORN EN HAAR BEGRAAFPLAATS IN OIRSCHOT

Behalve onze eigen leden, hebben we ook abonnees van ons tijdschriftje buiten de heemkundekring, zoals Ad van Esch uit St. Oedenrode. Evenals Oirschot heeft St. Oedenrode een historische band met de familie De Girard de Milet van Coehoorn. Men heeft er zelfs een museum, gewijd aan die familie: museum Kasteel Henkenshage. Vanuit de plaatselijke VVV is Ad van Esch de coördinator die de openstelling van het museum in goede banen leidt. Uit hoofde van die functie heeft hij zich verdiept in, en is hij goed op de hoogte van de geschiedenis van deze adellijke familie. Omdat de gemeente Oirschot op het ogenblik voorbereidingen treft om de begraafplaats van deze familie, op de Oude Grintweg een flinke opknappbeurt te geven, leek het ons een heel geschikt moment om dit artikel over de familie en haar begraafplaats in Van den Herd te plaatsen. Met dank aan onze gastschrijver die we verder zelf aan het woord laten.

De naam de Girard de Miolet is verbonden aan een oud Frans adellijk geslacht en afkomstig uit Zuid-Frankrijk. In kasteel Henkenshage te Sint-Oedenrode bevindt zich een groot tableau waarop een stamboom van de familie is uitgewerkt. Deze begint in het begin van de achtste eeuw en er worden een 18-tal generaties vermeld van graven van Toulouse, Vezanobre, Soubcanton en Narbonne. Daarbij valt het op dat menige kardinaal, aartsbisschop en bisschop tot de familie behoorden. Nadien nog een 20-tal generaties De Girard, de Girard Miolet en de Girard de Miolet van Coehoorn. De naam de Girard de Miolet is ontstaan doordat de familie Girard, zoals vele Franse edelen, hun belangrijkste bezitting als tweede achternaam lieten vermelden (Miolet was een landgoed).

Reformatie

Tijdens de reformatie kreeg het calvinisme veel aanhang onder de Franse adel. Door de eeuwen heen had die adel veel macht verloren en ging ze vaak, om politieke overwegingen, over tot het protestantse geloof om daarmee weer aan belangrijkheid te winnen. Anderzijds werd zij door kerk en staat tot de Franse revolutie (1789) zwaar vervolgd. Aanvankelijk kwamen de Hugenoten (Franse calvinisten), ketters als zij waren, op de brandstapel terecht. Vooral na de herroeping van het Edict van Nantes (1685) nam de vervolging toe waardoor duizenden Hugenoten vluchtten. Naar schatting zijn er 70.000 Hugenoten naar Nederland gevlucht. De invloed van de Hugenoten op het Hollandse militaire bedrijf was zeer groot. Alleen al in 1686 telde het leger van de Staten Generaal meer dan 500 Franse officieren.

Victor de Girard de Miolet (1732-1811)

Victor werd op 25 januari 1732 geboren in kasteel de la Motte, in het departement Lozères.

In 1747 vluchtte hij op 15-jarige leeftijd als Hugenoot naar Nederland. In 1761 trouwde hij met Aldegonda van Coehoorn, die een groot gedeelte van haar leven op kasteel Dommelrode te Sint-Oedenrode woonde. Haar vader Coenraad Gideon van Coehoorn van Houwerda - een zijdelingse afstammeling van de vermaarde vestingbouwer Menno van Coehoorn, die de vestingen Naarden, Bergen op Zoom, Willemstad, Bourtange en meerdere anderen ontwierp - was heer van Dommelrode. Uit dit huwelijk ontstond het verdere geslacht de Girard de Miolet van Coehoorn

Louis Francois de Girard de Miolet van Coehoorn (1769-1827)

Hij was de eerste zoon van Victor de Girard de Miolet, geboren op 21 juni 1769 te Asten. Reeds op twaalfjarige leeftijd nam hij dienst bij de zeemacht, later bij de landmacht en hij werd als luitenant kolonel, commandant van Suriname. Terug in Nederland ging hij over naar het Engelse leger en hielp de landing in Zeeland mee organiseren. Om in militair aanzien te stijgen en om de naam van Coehoorn voor het nageslacht te behouden, voegde hij de naam van zijn moeder 'van Coehoorn' bij de zijne. Deze naam is later met opneming en inlijving in de Nederlandse adellijke registers, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 6 april 1828.

Hij was zeer bevriend met het Oranjehuis. De echtgenote van stadhouder Prins Willem V, Wilhelmina van Pruisen, was meter van een van zijn dochters. Zijn eerste huwelijk was in 1790 met Anna Visser. Zijn tweede huwelijk was met Jeanette Paravicini. Dit tweede huwelijk was als bigamistisch te beschouwen, maar werd later door zijn goede relatie met Charles X in Frankrijk erkend.

Jean Philippe Baron de Girard de Miolet van Coehoorn (1794-1872)

Zoon van Louis Francois. Hij kreeg in 1829 de titel van baron, overgaande bij recht van eerstgeboren wettige mannelijke

nakomeling. Jean Philippe eindigde zijn carrière als generaal-majoor van de artillerie en adjudant van Koning Willem II.

Als negentienjarige nam hij deel aan de opstand tegen de Franse overheersers. In 1813 nam hij als stukscommandant deel aan de belegering van Naarden. In een handgemeen ter bescherming van zijn geschut werd hij zwaar gewond (overdekt met sabelhouwen) en krijgsgevangen gemaakt. Zijn heldhaftige houding was bij vriend en vijand bekend.

Tijdens de Tiendaagse veldtocht in 1831 tegen de opstandige Belgen, bleek weer zijn moed en militair inzicht. Hem viel ook de eer te beurt te fungeren als commandant van het militair escorte ter begeleiding van Anna Paulowna vanuit Rusland naar haar toekomstige echtgenoot Koning Willem II, met wie hij bevriend was. Hij heeft vele onderscheidingen en orden gekregen. Hij is overleden op kasteel Henkenshage te Sint-Oedenrode en begraven op de familiebegraafplaats te Oirschot.

Menno Louis Baron de Girard de Miolet van Coehoorn. (1822-1878)

Zoon van Jean Philippe, geboren op 6 augustus 1822 te Namen. Op 23 mei 1850 trouwde hij met jonkvrouw Jeanette Op ten Noort. Zijn broer Pieter Jacob trouwde op dezelfde dag met jonkvrouw Antonia Op ten Noort. Dus twee broers trouwden met twee gezusters. Uit een huwelijkscontract blijkt dat de dames Op ten Noort zeer rijk waren. Hun moeder stamde van het bekende geslacht van Pallandt Keppel. Op 28 maart 1851 kocht Menno de buitenplaats Heerenbeek bij Oirschot, terwijl zijn broer Pieter Jacob het landgoed Henkenshage kocht. Menno Louis was majoor bij de rijdende artillerie, de Gele Rijders, maar woonde meestal in Utrecht, waar hij in 1878 overleed. Zijn vrouw Jeanette overleed in 1911 in Den Haag. Beiden zijn begraven op de familiebegraafplaats te Oirschot.

Menno H.P.A.R. Baron de Girard de Miolet van Coehoorn (1853-1911)

Zoon van Menno Louis. Menno H.P.A.R is geboren op 4 april 1853 te Utrecht. Getrouwd met Cornelia Wernhardine van Voorst van Beest. Uit dit huwelijk zijn drie dochters geboren, n.l. Jeanette W.L. Maria E. M. en Charlotte L.

Hij was kamerheer in buitengewone dienst aan het hof en ook bezitter van het landgoed Heerenbeek te Oirschot.

Aangezien hij alleen drie dochters naliet, ging na zijn overlijden de baronnetitel over naar zijn neef Aimery Raymond P V., de oudste zoon van Pieter Jacob.

Na diens overlijden ging de titel over op zijn zoon Aimery Menno Jacques en uiteindelijk naar zijn kleinzoon Aimery Menno Jan. Een van zijn dochters, Jonkvrouw Jeanette, trouwde op 13 dec. 1909 met Jonkheer J. Beelaerts van Blokland. Hun zoon J.J.G. Beelaerts van Blokland was stafmajoor van de Irene Brigade en richtte na de oorlog 1940-1945 het Nederlandse tankwapen op. Hij eindigde zijn carrière als brigadegeneraal van de Cavalerie.

Maria Elisabeth Jonkvrouwe de Girard de Mielet van Coehoorn (1888-1974)

Zij was een dochter van Menno H P A R. Op een reis in 1958 langs oud familiebezit zag jonkvrouw Maria Elisabeth het desolate kasteel Henkenshage in Sint-Oedenrode en besloot in overleg met de gemeente financieel te helpen bij de voltooiing van de toen in uitvoer zijnde restauratie, die in 1962 werd afgerond. Voor de inrichting schonk zij een deel van haar inboedel. Na 1974 heeft zij ook geld beschikbaar gesteld voor de instandhouding en uitbreiding van het museum, dat in 1986 is opgericht. Hiertoe werd in 1982 een stichting Museum Henkenshage opgericht.

De familiebegraafplaats

Op het landgoed Heerenbeek is in 1865 de familiebegraafplaats aangelegd, die later is verplaatst naar een plek die verscholen ligt langs de Oude Grintweg nabij herberg De Schutskuil. Vier stoffelijke resten werden verhuisd en dat gebeurde op 1 juni 1897. Vandaar dat de graven 1 t/m 4 één onderbak hebben. De later

begraven familieleden hebben ieder een afzonderlijke onderbak. Slechts leden van de familie de Girard de Miolet van Coehoorn, hetzij door geboorte dan wel door huwelijk, hebben het recht daar te worden begraven. Dat blijkt uit een schenkingsakte van 1 mei 1917, waarbij de toenmalige rechthebbenden de toegangsweg en de begraafplaats aan de gemeente Oirschot schonken. De gemeente nam daarbij de verplichting op zich deze ‘eenvoudig maar netjes blijvend te onderhouden’.

De verhuizing in 1897 werd geleid door de toenmalige rentmeester/opzichter Henricus van Zelst (geb. 10-07 1857) Immers uit zijn werkrapporten blijkt dat hij op 19, 28 en 29 mei en op 1 en 5 juni 1897 op de begraafplaats werkte. Daarmee wordt ook de betekenis duidelijk van de letters en cijfers die ingeslagen zijn op de aanwezige kerkhofsteen. Dat zijn de letters:

H v Z 1 J 1897

6

In 2002 heeft de gemeente Oirschot de begraafplaats op de monumentenlijst geplaatst. De inventarisatie van de begraafplaats hiervoor vond reeds in 1986 plaats. In dat jaar waren er acht grafmonumenten van de familie de Girard de Miolet van Coehoorn aanwezig. Nadien is er in 1988 en in 1994 nog een familielid begraven. Bij de motivering om de begraafplaats op de lijst te zetten werd gerefereerd aan het feit dat de familie lange tijd op het landgoed Heerenbeek in Oirschot heeft gewoond dat ook op de monumentenlijst staat. In 1994 overleed de laatste telg uit het roemrijke geslacht. Hij heeft verder geen nakomelingen, zodat de laatste plaats bezet is.

Op aansporing van de gemeente Oirschot namen Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant op 4 augustus 1977 het besluit om de begraafplaats te sluiten; een en ander volgens de Wet op de Lijkbezorging. Naar aanleiding hiervan vond er in oktober 1983 een briefwisseling plaats tussen de gemeente en de in Brussel wonende Aimery M. J. baron de Girard de Miolet van Coehoorn. Hierin wijst de baron op de voorwaarden en verplichtingen conform de schenkingsakte en dat hij geen redenen aanwezig acht de

begraafplaats te sluiten en hij verzoekt het besluit ongedaan te doen verklaren. Hieraan is blijkbaar gevolg gegeven, gezien er nadien nog twee leden zijn begraven.

Aimery Menno Jan Baron de Girard de Miolet van Coehoorn (1923 – 1994) had een moeilijke jeugd, gevolgd door een bewogen leven. Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft hij zich op 17-jarige leeftijd als vrijwilliger gemeld bij het Nederlandse Legioen om aan het Oostfront het bolsjewisme te bestrijden. Door zijn weigering om tot de Waffen SS toe te treden, werd hij in september 1943 veroordeeld tot gevangenis in het concentratiekamp Dachau. Aan het einde van de oorlog werd hij ingezet in het ‘Himmelfahrtcommando’ Tijdens de gevechten rond Berlijn is hij zwaar gewond geraakt waardoor hij zijn linkerarm kwijtraakte. Hoewel hij tweemaal gehuwd was, heeft hij geen kinderen nagelaten en daarmee is hij de laatste telg uit dit roemrijke, overwegend militaire, geslacht. Hij overleed op 26 mei 1994 en is als laatste begraven op de familiebegraafplaats aan de Oude Grintweg te Oirschot.

De namen van de familieleden die er begraven zijn

Graf		jaar
1	Jean Philippe Baron de Girard de Miolet van Coehoorn	1872
2	Jkvr. E. L. de Bye, echtg. van Jean Philippe	1865
3	Menno Louis Baron de Girard de Miolet van Coehoorn	1878
4	Jkhr. Pieter Jacob de Girard de Miolet van Coehoorn	1871
5	Jkvr. Maria Elisabeth M de Girard de Miolet van Coehoorn	1974
6	Jkvr. Jeanette op ten Noort, echtg. van Menno Louis	1911
7	Menno H P A R Baron de Girard de Miolet van Coehoorn	1911
8	Jkvr. Cornelia W van Voorst van Beest, echtg. van Menno HPAR	1913
9	A, C. H. Kol, echtg. van Aimery M J de Girard de Miolet van Coehoorn	1988
10	Aimery M J de Girard de Miolet van Coehoorn	1994

De begrafenis van Jkvr. Maria Elisabeth (graf nr 5) heeft ongetwijfeld het meeste stof doen opwaaien. Zij woonde destijds in Lissabon en zoals eerder vermeld, was zij niet onbemiddeld en schonk zij een bedrag aan de gemeente Sint-Oedenrode ter voltooiing van de restauratie van kasteel Henkenshage aldaar. In de nadagen van haar leven heeft zij meerdere stichtingen opgericht die allen verbonden zijn met de naam De Girard de Miolet van Coehoorn en waaraan zij, bij leven dan wel bij testament, aanzienlijke bedragen beschikbaar stelde. Overwegend organisaties en instellingen, die werkzaam zijn op sociaal en cultureel terrein, zoals bijv. het Leger des Heils en het Rijksmuseum, die met legaten werden begunstigd.

De freule heeft de stichting Menno van Coehoorn aangewezen als haar universeel erfgenaam. De stichting Menno van Coehoorn, opgericht 18 april 1932, heeft tot de taak de instandhouding te bevorderen van oude, buiten militair gebruik gestelde verdedigingswerken als gedenktekenen van geschiedenis en kunst en als natuurmonumenten. Tegenover de belangrijke materiële steun welke de Stichting aan de freule heeft te danken, heeft zij slechts één verplichting en niet zonder betekenis, opgelegd: *'zorg voor haar laatste rustplaats en die van haar ouders en verwanten'*. Deze verplichting beschouwde de Stichting als een erezaak.

In haar jaarboek van 1983/1984 wordt ter gedachtenis aan haar tienjarige overlijdensperiode nog eens uitdrukkelijk vermeld dat *'er deugdelijke redenen zijn om voor Brabant dit rustieke plekje cultuurhistorie, ingebed in het natuurlijk landschapsbeeld, te behouden. Men treft er de beplanting en de ordening der graven aan, de enigszins verstarde stijl van meer dan een eeuw geleden en als men de indrukken op zich laat inwerken voelt men dat dit alles herinnert aan een episode ener familiegeschiedenis en aan een levensstijl die in ons land vrijwel is verdwenen.'*

De Stichting spreekt daarbij de hoop uit dat ook de gemeente Oirschot er zich van bewust is dat het hier gaat om een bescheiden, maar uit een oogpunt van natuur, landschapsbeeld en cultuurhistorie waardevol *monument*.

Blijkbaar heeft dit er mede toe bijgedragen dat de gemeente Oirschot de begraafplaats in 2002 op de monumentenlijst heeft geplaatst, zodat een bescherming tegen aantasting in de toekomst toch minstens de aandacht krijgt.

In een persoonlijk geschreven laatste wilsbeschikking stelt de freule *dat het haar uitdrukkelijke wens en wil is, dat in geval van haar overlijden aan Mr J J M Werner, burgemeester van Sint-Oedenrode, wordt verzocht en opgedragen al die maatregelen te nemen die noodzakelijk zijn om de teraardebestelling van haar stoffelijk overschot op de familie begraafplaats te Oirschot mogelijk te maken, zulks ongeacht waar zij komt te overlijden.*

Verder wordt voornoemde burgemeester door haar *benoemd tot bestuurder van haar begrafenis met de bevoegdheid deze te regelen zoals hem goeddunkt.*

Zoals eerder vermeld, is zij in Lissabon overleden.

Ad van Esch St. Oedenrode

SMAKELIJKE HAPJES!

Voorgerecht

In de Van Baerlandstraat, achter de winkel van Kuijpers- v.d.Heuvel, woonde vroeger een vrouw van lichte zeden. Men noemde haar ‘Het Blonde Gevaar’. De pastoor zei tegen een man die daar nogal eens binnenwipte: ‘Jan, blijf daar weg want het zijn slechte huizen’. ‘Dat weet ik, mijnheer Pastoor’ antwoordde Jan, ‘want er staat een houten bord op de voorgevel: onbewoonbaar verklaarde woning’.

Tussengerecht

Met gilde Sint Sebastiaan kwamen we op het feest van onze patroonheilige in januari, na heel de dag al gefeest te hebben, ’s avonds in café Oud Brabant aan de Markt in Oirschot terecht. Veel gezang (zelfs Verdi’s Slavenkoor en de Bolero van Ravel), veel plezier en lol. Er werd een goed glas bier gedronken en we waren in volle feeststemming. En natuurlijk in vol ornaat: jacquet met hoge hoed, overdadig zilveren schilden op blazoenen, onderscheidingen en lintjes. Er was in de gelagkamer ook bezoek ‘van boven de grote rivieren’, dat met open mond dit schitterende tafereel aanschouwde. Dat kenden zij niet in Holland! Op een vraag van iemand uit die streek zei een gildenbroeder: ‘Dit is een personeelsfeestje van de Dela!!’

Hoofdgerecht

Jan (van de) Poll, die sommigen wel kennen, woonde in de Gasthuisstraat in een van de kleine huisjes tegenover het Noijenstraatje. Niettemin was het interieur iets bijzonders: een prachtige schouw en heel veel antiek. Jan was een actief iemand – ooit gemeenteraadslid – en hij vulde met kennis van zaken onder andere belasting- en andere papieren in voor minder geletterden. Hij was een wijze raadsman voor velen en verdiende er een zakcentje mee. Een ‘pruufcentje’ kon je bij Jan niet zeggen!! Jan stond wat dat betreft droog.

Inkomstenbelasting was er toen nog niet; de hoofdmoot was toentertijd de personele belasting. Jan bracht De Meierijse Courant rond. De Sint Jansklokken werden rondgebracht door de familie Hopstaken, die woonde waar Simon Hems-Bakker de winkel in ellengoed had in latere tijden. Dat was iets verderop en aan de overkant van de Gasthuisstraat.

Jan had één nadeel: hij hakte als hij sprak. Maar wat hij met zijn stem miste, werd vergoed door zijn pen.

Op zekere dag kwam iemand bij hem om een brief te laten schrijven over geld, dat deze persoon tegoed had van iemand buiten Oirschot. Het totaal zou veertig gulden zijn, maar de schuldeiser had hiervan geen bewijs. Het bedrag was zo ontstaan door in de loop der jaren telkens een klein bedrag te geven of weer terug te ontvangen (dan eens een rijksdaalder of een tientje geven, dan weer een paar guldens terugontvangen) en zo opgelopen tot de geëiste veertig gulden. Schuldeiser was bang dat hij niet het hele bedrag zou terugbeuren omdat goede wil én bewijs ontbraken. Het ging om toevallige momenten zoals ooit aan de toog in een café of een keer op de mert. Er zat geen regelmaat in.

Jan zei: ‘Ga zitten en schrijf: Beste Vriend. Wanneer betaal je me de tachtig guldens eens terug. Ik kan dat geld nu goed gebruiken’.

Opgemerkt dient te worden dat Jan wel voorzei wat te schrijven, maar niet zelf schreef. Je weet maar nooit! Bij het lezen van deze aanmaning viert de schuldenaar vlam en schreef per kerende post terug: ‘Ik heb geen tachtig gulden schuld, maar slechts de helft’.

‘Ziezo’, zei Jan, ‘nu ligt het bedrag vast en kunnen we gaan innen’.

Echt Jan Pol: een schrandere mens.

Nagerecht

‘Speksie maken’ = inspecteren. Rond 1900 namen de soldaten, als ze met klein verlof gingen, uitrustingsstukken mee naar huis. Ze konden opnieuw opgeroepen worden. Om de twee jaar werd voor Oirschot en omgeving op de markt in Oirschot ‘speksie’ gehouden. Alle spullen werden dan op de grond uitgesteld en door

onderofficieren beoordeeld. Bij ontbreken of slecht onderhoud volgde een boete en moest voor vervanging worden gezorgd. Typisch is het volgende, dat ik meermalen van mijn eigen vader heb gehoord.

De manschappen van de bovendorpen, Best, Moergestel, Boxtel, Hilvarenbeek etc, kwamen opgemarcheerd onder leiding van de dorpsveldwachter. De terugtocht ging op dezelfde manier, maar dan had men in de regel goed gedronken. De oudgedienden waren blij en enthousiast elkaar nog eens te zien. Er werden sterke verhalen verteld en belevenissen opgehaald.

Voor Bestenaren gold – och arm – een ander patroon: die mochten in Oirschot niet naar de herbergen uit angst voor vechtpartijen. Direct na de inspectie werden zij in het gelid gezet en werd de terugtocht naar Best aanvaard. Pas in het eerste café over de dorpsgrens mochten zij aanleggen. Uit de andere dorpen had men van vechten geen last. Integendeel, er werd uitbundig, als kameraden, plezier gemaakt!

Voordat ik het vergeet: Na deze hapjes: EEN KRUISKE MAKEN, dat hoort zo!

Daags voor Maria Lichtmis 2007
Theo van de Loo

INHOUD

COLOFON	1
VAN DE BESTUURSTAFEL	3-6
WEET U WAAR?	7
KANTON - KANTONGERECHT - KANTONRECHTER Clari van Esch-van Hout	8-17
DE FAMILIE DE GIRARD DE MIELET VAN COEHOORN EN HAAR BEGRAAFPLAATS IN OIRSCHOT Ad van Esch	18-27
SMAKELIJKE HAPJES! Theo van de Loo	28-30
INHOUD	31